

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

БАГАЙ Н. О.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри трудового,
екологічного та аграрного права
(Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника)

УДК 349.42

**СПЕЦІАЛЬНА (ІНСТИТУЦІЙНА) КОДИФІКАЦІЯ
ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

Стаття присвячена теоретичним проблемам спеціальної (інституційної) кодифікації аграрного законодавства. Визначено основні теоретичні проблеми й перспективи інституційної кодифікації, охарактеризовано її значення як важливого напрямку розвитку сучасного аграрного законодавства України.

Ключові слова: систематизація законодавства, кодифікація законодавства, спеціальна (інституційна) кодифікація, кодифікаційний акт, аграрне законодавство.

Статья посвящена теоретическим проблемам специальной (институциональной) кодификации аграрного законодательства. Определены основные теоретические проблемы и перспективы институциональной кодификации, охарактеризовано ее значение как важного направления развития современного аграрного законодательства Украины.

Ключевые слова: систематизация законодательства, кодификация законодательства, специальная (институциональная) кодификация, кодификационный акт, аграрное законодательство.

The article is devoted to the theoretical problems of special (institutional) codification of the agrarian legislation. The author examines the main theoretical problems and perspectives of institutional codification, characterizes the value of it as an important direction of the development of the modern agrarian legislation of Ukraine.

Key words: ordering of the legislation, codification of the legislation, special (institutional) codification, codification act, the agrarian legislature.

Вступ. Майбутній розвиток і вдосконалення аграрного законодавства України безпосередньо пов'язані з діяльністю щодо систематизації нормативно-правових актів, які забезпечують правове регулювання суспільних відносин у сфері сільськогосподарського виробництва. При цьому особливо важливе значення матиме галузева кодифікація аграрного законодавства, що передбачає розробку Основ аграрного законодавства чи Аграрного кодексу України. Поряд із галузевою кодифікацією істотна увага повинна приділятися й розробці та вдосконаленню нормативно-правових актів, які є базовими в системі окремих законодавчих інститутів, що охоплюються поняттям спеціальної (інституційної) кодифікації аграрного законодавства України.

Проблеми майбутньої галузевої кодифікації аграрного законодавства аналізувалися у працях багатьох представників аграрно-правової науки: А.Л. Бейкуна, С.І. Бугери, І.В. Духневич, В.П. Жушмана, С.І. Марченко, В.В. Носіка, Т.О. Коваленко, О.О. Погрібного,

І.Ю. Сальмана, В.І. Семчика, А.М. Стагівки, Н.І. Титової, В.Ю. Уркевича, В.В. Янчука, В.З. Янчука й інших. Водночас питанням спеціальної (інституційної) кодифікації приділялося уваги недостатньо, що засвідчує сучасну актуальність зазначених проблем.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз теоретичних аспектів спеціальної (інституційної) кодифікації аграрного законодавства, з'ясування значення цього виду кодифікації для підвищення ефективності правового регулювання аграрних відносин.

Результати дослідження. Важливим напрямом розвитку аграрного законодавства України є його систематизація, у тому числі й у формі кодифікації.

Систематизація розглядається в юридичній науці як «упорядкування законодавства, приведення його до внутрішньо узгодженої системи» [1, с. 489] або ж «діяльність по упорядкуванню й удосконаленню нормативного матеріалу шляхом його обробки і розміщення за класифікаційними критеріями, що обираються відповідно до тих завдань, які розв'язуються цією діяльністю» [2, с. 10].

У юридичній науці на сьогодні справедливо відзначається стійка тенденція до прискореного збільшення нормативно-правових актів, що приймаються в системі законодавчої та виконавчої влади [3, с. 68]. Тому проблеми систематизації законодавства в сучасний період є дуже актуальними.

Під «кодифікацією» розуміють спосіб упорядкування законодавства, забезпечення його системності й узгодженості; одну з форм систематизації, у процесі якої до проекту створюваного акта включаються чинні норми та нові норми, що вносять зміни в регулювання певної сфери суспільних відносин [4, с. 361].

Представниками юридичної науки поряд із загальною та галузевою кодифікаціями виділяється ще один вид – спеціальна кодифікація, яка передбачає прийняття актів, що регулюють той чи інший правовий інститут [4, с. 361; 5, с. 140; 6, с. 4]. Фактично спеціальна (інституційна) кодифікація передбачає впорядкування нормативно-правових актів у межах одного законодавчого інституту.

Про доцільність кодифікації аграрного законодавства за окремими аграрно-правовими інститутами зазначали у своїх працях деякі науковці [7, с. 43].

О.Ф. Скакун визначає інститут законодавства як «сукупність нормативних приписів галузі законодавства, що виражають зміст взаємозалежних правових норм, які регулюють певну групу (вид) суспільних відносин, а також суспільні відносини або їх елемент» [8, с. 317]. Учені виділяють три види законодавчих інститутів: галузеві, міжгалузеві, комплексні (суміжні) [8, с. 317].

Що ж стосується інститутів аграрного законодавства, то, на думку І.В. Духневич, «в аграрному законодавстві України можна виділити чотири групи правових інститутів: а) інститути, утворені за юридичним статусом сільськогосподарських товаровиробників; б) інститут державної підтримки аграрних товаровиробників; в) інститути, утворені за сферами здійснення сільськогосподарської діяльності; г) комплексні інститути, що знаходяться на межі аграрного та інших галузей законодавства» [9, с. 13].

Очевидно, що спеціальна (інституційна) кодифікація в межах аграрного законодавства може стосуватися не всіх законодавчих інститутів, а лише тих, які існують упродовж тривалого часу й характеризуються накопиченням достатнього нормативно-правового матеріалу. Передусім це стосується галузевих інститутів аграрного законодавства, які водночас можуть мати й ознаки комплексності, притаманні загалом аграрному законодавству як галузі.

Причому спеціальна кодифікація передбачатиме не лише об'єднання чинних нормативних приписів у єдиному нормативно-правовому акті (що властиво для консолідації), а і їхню змістову переробку, істотне доповнення, усунення прогалин у законодавчому регулюванні окремих видів аграрних відносин. Адже кодифікація «спрямована на подолання суперечностей та інших неузгодженостей у законодавстві, усунення множинності нормативних актів, прогалин і колізій у регулюванні суспільних відносин» [5, с. 140].

На сьогодні спеціальної кодифікації (рекодифікації), на нашу думку, особливо потребують законодавчі інститути правового забезпечення сільськогосподарської кооперації, соціального розвитку села, державної підтримки сільського господарства та деякі інші.

Як відомо, до кодифікаційних актів належать не лише Основи законодавства чи Кодекс, а й загальний закон [5, с. 140]. Під час спеціальної кодифікації аграрних законодавчих інститутів саме закон повинен уважатися найдоцільнішою формою кодифікаційного акта.

Важливість законів як кодифікаційних актів підкреслює О.Я. Рогач, на думку якого, на сучасному етапі закон є основною, найважливішою формою кодифікаційного акта, у зв'язку з чим ученим обґрунтовано необхідність поступового, поетапного звуження поточної нормотворчості й збільшення в правовій системі частки актів кодифікаційного типу, особливо кодифікаційних законів [10, с. 12].

Тому варто погодитися з авторами, котрі вважають, що «у перспективі видання кодифікованих актів має перетворитися на основну форму законотворчості» [3, с. 70].

Правильно зазначають учені, що «національному аграрному законодавству слід ще пережити етап свого становлення, досягти певної стабільності, а це дозволить, у свою чергу, більш якісно виконати кодифікацію нормативного матеріалу» [11, с. 58]. Виходячи з цього, спеціальні кодифікаційні акти аграрного законодавства можуть слугувати надалі й фундаментом для розробки галузевого кодифікаційного акта – Основ аграрного законодавства чи Аграрного кодексу України. Водночас у разі майбутньої кодифікації шляхом розробки та прийняття Основ аграрного законодавства спеціальні кодифікаційні закони будуть «співіснувати» з актом галузевої кодифікації.

Висновки. Одним із сучасних напрямів систематизації аграрного законодавства є його спеціальна (інституційна) кодифікація (рекодифікація), що передбачає прийняття чи істотне оновлення базових нормативно-правових актів основних інститутів аграрного законодавства України.

Роль інституційної кодифікації є дуже важливою з огляду на необхідність розробки в майбутньому галузевого кодифікованого акта аграрного законодавства. У разі розробки Основ аграрного законодавства України як кодифікаційного акта цієї комплексної галузі основні нормативно-правові акти інститутів аграрного законодавства повинні діяти водночас із галузевим кодифікаційним актом і узгоджуватися з ним.

Майбутні наукові дослідження в цій сфері могли б спрямовуватися на розробку конкретних пропозицій щодо змісту й структури базових актів аграрних законодавчих інститутів.

Список використаних джерел:

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.), М.П. Зяблюк, В.Я. Тацій та ін. – К. : Укр. енцикл., 2000–2004. – Т. 5 : П–С. – 2003. – 736 с.
2. Граціанов А.І. Процес систематизації та уніфікації законодавства і розвиток правової системи України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / А.І. Граціанов ; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2004. – 18 с.
3. Вергелес Д.Є. Актуальні проблеми кодифікації законодавства / Д.Є. Вергелес // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 68–70.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник / [Ю.С. Шемшученко, В.П. Горбатенко, Ю.Я. Касненко та ін.] ; за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 992 с.
5. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.), Ф.Г. Бурчак, М.П. Зяблюк та ін. – К. : Укр. енцикл., 2000–2004. – Т. 3 : К–М. – 2001. – 792 с.
6. Гетьман Є.А. Кодифікація законодавства України: поняття, особливості, види : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Є.А. Гетьман ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2010. – 20 с.
7. Коваленко Т.О. Джерела аграрного права України: сучасний стан та перспективи / Т.О.Коваленко // Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна : матеріали Всеукраїнського круглого столу (25 травня 2012 року) : зб. наук. пр. / за заг. ред. В.М. Єрмоленка, В.І. Курила, В.І. Семчика. – К. : Видавничий центр НУБіП України, 2012. – С. 40–43.
8. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : [підручник] / О.Ф. Скакун. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. – 520 с.

9. Духневич І.В. Розвиток аграрного законодавства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 / І.В. Духневич ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 19 с.
10. Рогач О.Я. Кодифікаційні акти в системі законодавства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / О.Я. Рогач ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 19 с.
11. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. – Х. : Право, 2008. – Т. 4 : Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права / Ю.С. Шемшученко, О.О. Погрібний, А.П. Гетьман ; за ред. Ю.С. Шемшученка. – 2008. – 480 с.

ГУРОВА А. М.,
аспірант відділу проблем
космічного та екологічного права
(Інститут держави і права
імені В. М. Корецького
Національної академії наук України)

УДК 349.6

КОСМІЧНИЙ ОБ'ЄКТ ТА КОСМІЧНЕ СМІТТЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

У статті проаналізовано акти міжнародного права та національного законодавства України та інших держав із метою встановлення змісту поняття космічного об'єкта в контексті його розуміння як потенційного космічного сміття. В результаті запропоновано авторську дефініцію космічного об'єкта та деякі нові підходи до розуміння об'єктів, на які поширюється його статус.

Ключові слова: космічний об'єкт, апарат, корабель, запуск, складові частини, похідні елементи.

В статье проанализированы акты международного права и национального законодательства Украины и других государств с целью определения содержания понятия космического объекта в контексте его понимания как потенциального космического мусора. В итоге предложено авторскую дефиницию космического объекта и некоторые новые подходы к пониманию объектов, на которые распространяется его статус.

Ключевые слова: космический объект, аппарат, корабль, запуск, составные части, производные элементы.

The international and national law of Ukraine and other states is analyzed in this article with goal to define term of space object in context of its understanding as a potential space debris. As a result, it is proposed author's definition of space object and new approaches of understanding objects, which are covered by its status.

Key words: space object, device, ship, launch, components, derived elements.

Вступ. Загроза космічній безпеці проліферацією космічного сміття загострилася так, що «ефект Кестлера¹» усвідомлюється вже як «дамоклів меч» для благополуччя освоєння космосу, тому все чіткіше постає питання про юридичну відповідальність за шкоду, спри-

---

¹ Розвиток подій на навколосезній орбіті, коли космічне сміття в результаті зіткнень між собою та з активними супутниками досягне такого рівня, що утворить сферу навколо Землі, яка призведе до повної непридатності ближнього космосу для практичного використання.

